

Innovaatiotoiminnan ekosysteemisopimus Rovaniemen kaupungin ja valtion välillä

2021-2027

Sopimus ja sen painopistealat tarkistettu vuosille 2025-2027

**Työ- ja elinkeinoministeriö
Arbets- och näringsministeriet**

1. Sopimusosapuolet

Sopimuksen osapuolet ovat valtion puolesta työ- ja elinkeinoministeriö (jäljempänä TEM) ja Rovaniemen kaupunki. Sopimuksen muina yhteistyösopimuksina ovat opetus- ja kulttuuriministeriö, Lapin yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu, Luonnonvarakeskus LUKE, Rovaniemen Matkailu ja Markkinointi Oy, Lapin liitto ja Lapin ELY-keskus.

2. Tarkoitus ja tausta

Hallitus on asettanut tavoitteeksi nostaa Suomen tutkimus- ja kehittämismenojen osuus nykyisestä 3,1 prosentin bruttokansantuoteosuudesta 4 prosenttiin 2030 mennessä. Tähän pääsemiseksi tarvitaan yhteistä näkemystä ja missioita, kunnianhimoisempaa tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (TKI-toimintaa) sekä investointeja niin julkiselta kuin yksityiseltä sektorilta.

Valtioneuvosto on kesäkuussa 2024 hyväksynyt T&K-rahoituksen monivuotisen suunnitelman, joka on valmisteltu parlamentaarisen työryhmän suositusten mukaisesti. Suunnitelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on palauttaa toimijoiden yhteistyö Suomen TKI-toiminnan keskeiseksi vahvuudeksi, lisätä erityisesti yritysten TKI-toimintaa ja samalla edistää ennakkoluulotonta ja kunnianhimoista innovaatioajattelua ja -toimintaa. Yhteistyötä lisätään ja vahvistetaan läpi koko suomalaisen TKI-järjestelmän.

Korkeatasoinen osaaminen on perusta, jolle tavoitteiltaan kunnianhimoista ja alueiden vahvuudet hyödyntävää, kansainvälisesti kilpailukykyistä ja yhteiskunnan uudistumista tukevaa innovaatiotoimintaa voidaan rakentaa. Valtion ja kaupunkien väliset ekosysteemisopimukset ovat olennainen osa kumppanuusmallia, jonka tavoitteena on vahvistaa julkisen ja yksityisen sektorin välistä TKI-yhteistyötä.

Kokonaisvaltainen kehittäminen ja laajeneva yhteistyö takaavat sen, että TKI-järjestelmän osat toimivat parhaalla mahdollisella tavalla yhteen. Erilaisten toimijoiden keskinäinen yhteistyö tukee poikki- ja monitieteellistä ja -toimialaista T&K-toiminnan pohjaa ja avointa keskustelukulttuuria. T&K-rahoitussuunnitelman mukaan on tärkeää ottaa huomioon eri alueiden ja alojen erilaiset tarpeet ja vahvistaa kansallisten ja alueellisten kehittämistoimien yhdensuuntaisuutta.

Hallitusohjelmassa kaupungeille ja kaupunkiseuduille annetaan nykyistä suurempi rooli talouden vauhdittamisessa työllisyyden, korkeakoulutuksen,

innovaatiopolitiikan ja kansainvälistymisen keinoilla. Globaalisti kilpailukykyisten ekosysteemien vahvistamiseksi käydään tiivistä vuoropuhelua julkisen ja yksityisen sektorin TKI-panostusten strategisesta kohdentamisesta alueellisten ekosysteemisopimusten muodossa. Tavoitteena on vahvistaa yliopisto-, yliopisto-keskus- ja pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa tehtyjen innovaatioekosysteemisopimusten täytäntöönpanoa tiiviissä yhteistyössä kaupunkien, korkeakoulujen ja yritysten kanssa.

Kansalliset yhteistyömallit ja ekosysteemit mahdollistavat pääsyn myös kansainväliseen yhteistyöhön ja houkuttelevat Suomeen ulkomaisten yritysten ja organisaatioiden TKI-toimintoja ja -investointeja. Näin vahvistetaan kansainvälisesti korkeatasoisia ja houkuttelevia tutkimusympäristöjä, verkostoja ja ekosysteemejä sekä osaamispohjaa.

Kansallisen kaupunkistrategian mukaan kaupungit toimivat osaamisen ja innovaatiotoiminnan sekä yritystoiminnan kehittämisen alustoina. Strategia tunnistaa, että kaupungit ja valtio yhdessä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten sekä elinkeinoelämän kanssa luovat edellytyksiä maailmanluokan osaamiskeskittymille ja innovaatioympäristöille.

Sopimuksessa määritellyt strategiset painopisteet vastaavat opetus- ja kulttuuriministeriön tunnistamia ja tukemia korkeakoulujen osaamiseen perustuvia vahvuuksia.

Sopimuksen päivitystarve kaudelle 2025-2027 on tunnistettu työ- ja elinkeinoministeriön ja kaupungin välillä käydyssä väliarvointikeskustelussa. Sopimus on luonteeltaan aiesopimus, joka määrittää osapuolten tahtotilan, tavoitteet ja painopisteet.

Rovaniemen kaupunki toteuttaa yhdessä alueen TKI-toimijoiden kanssa valtion kanssa solmittua ekosysteemisopimusta (2021–2027), jonka avulla tuetaan alueen innovaatiovetoista kasvua, kilpailukykyä, elinvoimaa, työllisyyttä ja kansainvälistymistä.

Ekosysteemisopimuksella tuetaan Rovaniemen kaupungin sekä Lapin korkeakoulukonsernin strategisia valintoja ja Lapin älykkään erikoistumisen strategian toteuttamista. Rovaniemen painopisteet ovat 1) arktinen matkailu, 2) tulevaisuuden hyvinvointipalvelut- sekä läpileikkaavina kehittämiskohteina molempiin painopisteisiin kiinteästi liittyvä pitkien etäisyyksien hallinta ja digitalisaation hyödyntäminen sekä vetovoiman lisääminen osaajille ja uusien yritysten sijoittumiselle.

Tämä päivitetty sopimus koskee ohjelman loppukauden (2025-2027) toteutusta. Päivitys perustuu vuoden 2024 aikana tehtyyn ekosysteemisopimuksen välitarkasteluun ja siitä saatuihin suosituksiin. Välitarkastelun keskeinen päämäärä

oli tukea ekosysteemisopimuksen mahdollisimman vaikuttavaa toteutusta ja kehittää sen sisältöjä ja toimintamallia loppukaudeksi 2025–2027. Ekosysteemisopimuksen johtoryhmä on käsitellyt loppukauden päälinjaukset, joita on myös täydennetty yhteistyökumppanien kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Sopimuksen alkuperäiset painopisteet ja tavoitteet on arvioitu yhä pääosin oikeiksi. Suurin tarve muutoksiin nousee painopistealojen sisältöjen ja kärkeätoimenpiteiden täsmentämisestä siten, että sopimus kohdentuu aiempaa tarvelähtöisemmin ja käytettävissä olevat rahalliset voimavarat huomioiden. Loppukaudelle on tarpeen keskittää käytettävissä olevia resursseja matkailua, liikuntaa ja hyvinvointia yhdistäviin sisältöihin, jotta saadaan aidompia ekosysteemejä ja yhteistyötä syntymään. Terveysten edistäminen ja terveydenhuollon innovaatiotoiminta on jätetty hyvinvoinnin painopisteestä pois resurssien niukkuudesta johtuen.

Sopimuksen keskeisin muutos vuosille 2025-2027 on tulevaisuuden hyvinvointipalvelun painopisteen toimenpiteiden kohdentaminen vahvemmin ennaltaehkäisevään hyvinvointiin sekä liikunnan ja hyvinvoinnin innovaatioiden edistämiseen. Lisäksi tavoitteena on pyrkiä pois pistemäisistä toimenpiteistä ja suunnata toimintaa laajempiin strategisiin kokonaisuuksiin ja tiiviimpiin TKI-yhteistyörakenteisiin, kuten kestävän ja vastuullisen matkailualueen kehittämiseen, matkailun kokonaiskestävyyteen sekä liikunnan ja hyvinvoinnin innovaatiokeskittymän rakentamiseen. Toimenpiteitä kohdennetaan loppukaudella vahvemmin yritysten aktivointiin, innovaatiokyvykkyyksien lisäämiseen sekä yhteistoimintamallin vahvistamiseen ja viestintään.

3. Tavoitteet

Ekosysteemisopimusten kantavana ideana on innovatiiviset ja edelläkävijyyttä tavoittelevat kaupungit, jotka omien vahvuuksien pohjalta hyödyntävät digitalisaation, uusien teknologioiden ja hiilineutraaliuden tuomia mahdollisuuksia ja siten vauhdittavat elinkeinoelämän uudistumista ja kestävästä kaupunkia.

Sopimuksilla vahvistetaan vetovoimaisten osaamiskeskittymien ja innovaatioympäristöjen rakentumista sekä suomalaisten toimijoiden kytkeytymistä kansainvälisiin tki-verkostoihin ja arvoketjuihin. Sopimuksilla kehitetään innovaatiotoiminnan ekosysteemejä eli tiiviitä yhteistoimintaverkostoja, vahvistetaan osaamiskärkeä sekä lisätään tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminnan vaikuttavuutta kaupunkilähtöisesti. Keskeisinä keinoina ovat kaupunkikehityshankkeet, innovatiiviset julkiset hankinnat, tutkimustulosten hyödyntäminen, uudet liiketoimintaekosysteemit, start-up-yhteisöt sekä osaamisen

vahvistaminen kansainvälisten osaajien avulla. Toimenpiteiden odotetaan luovan uutta paikallista kehitysdynamiikkaa, kansainvälisesti merkittäviä uusia kasvuavauksia sekä kaupunkien välisen yhteistyön tiivistymistä sopimuksen painopistealueilla.

Sopimuskauden jälkimmäisellä jaksolla 2025-2027 painotetaan erityisesti korkean tavoitetason uusia avauksia innovaatioympäristöjen kehittämiseksi esimerkiksi kaupunkien isot tulevaisuusinvestoinnit innovaatiotoiminnan kehitysalustoina, start-up -kasvukehityskeskukset ja pk-yritysten aktivointi TKI-toimintaan. Hankkeiden yritysvaikuttavuutta lisätään ja samanaikaisesti toiminnassa hyödynnetään kansallisen ja kansainvälisen yhteistyön mahdollisuudet aiempaa tehokkaammin.

Rovaniemen ekosysteemisopimuksen toteutus perustuu kolmeen vaikuttavuustavoitteeseen:

- 1) yhteistyön edellytysten luomiseen TKI-toimijoiden kesken, sisältäen luottamuksen ja yhteisten rakenteiden vahvistaminen;
- 2) verkostoitumisen sekä osaamisen ja innovaatiokyvykkyyksien vahvistaminen;
- 3) innovaatioiden ja uusien palvelujen kehitys, joka painottaa monialaista TKI- ja yritys-yhteistyötä sekä tulosten levittämistä ja skaalautuvuutta.

Hankeportfolio

Sopimuksen vaikuttavuutta mitataan hankeportfolion avulla. Hankeportfolio on strateginen työkalu, joka kokoaa yhteen useita toisiinsa liittyviä projekteja ja varmistaa niiden yhteisen suunnan ja vaikutuksen. Ekosysteemien kehittämisen näkökulmasta hankeportfolio on erityisen tärkeä, koska se tukee kokonaisvaltaista lähestymistapaa monimutkaisten ja verkostomaisten toimintaympäristöjen kehittämiseen.

Portfolio sisältää sekä ekosysteemisopimuksen kautta rahoitetut hankkeet että liitännäishankkeet, jotka edistävät ekosysteemisopimukseen valittuja painopistealueita ja kehittämisteemoja.

4. Strategiset painopistealueet 2025-2027

Sopimuksen loppukauden painopistealueet on valittu yhteistyössä Rovaniemen kaupungin ja sopimusta toteuttavien korkeakoulujen ja TKI-toimijoiden kanssa. Valitut painopistealueet ovat arktinen matkailu ja tulevaisuuden hyvinvointi. Poikkileikkaavina aihealueina painopistealueissa ovat kestävä ja vastuullinen liiketoiminta, digitalisaatio ja etäisyyksien hallinta sekä kokonaisturvallisuus.

Molemmissa painopistealueissa on käynnissä sekä kansallisia että kansainvälisiä hankkeita ja verkostoyhteistyötä (esimerkiksi ClusSport, EPSI, ENOS, Inshape –hankkeet ja verkostot). Hyvinvointiin liittyvä tutkimus- ja innovaatiotoiminta keskittyy erityisesti aktiivisen elämäntavan, liikunnan, urheilun ja hyvinvoinnin toimialan vahvistamiseen.

Arktinen matkailu on luonnostaan kansainvälistä ja vahvasti verkostoitunutta. Kansainvälinen yhteistyö ja verkostot rakentuvat korkeakoulujen jo olemassa oleviin verkostoihin. Näitä verkostoja ovat esimerkiksi UArctic – verkosto, Arctic Six yliopistoallianssi, Arktisten kaupunkien ja laajemmin maailman talvikaupunkien väliset yhteistyöverkostot. Lapissa on myös vaikuttavaa matkailun turvallisuuteen liittyvää verkosto- ja tutkimustoimintaa, jolle on selkeää kysyntää matkailumäärien edelleen kasvaessa. Lapin turvallisuusverkosto on Lapissa toimiva ennakoivan ja ennaltaehkäisevän turvallisuuden toimijaverkosto, joka on toiminut nykymuodossaan jo 20 vuotta. Verkostoon kuuluu laaja joukko viranomais-, järjestö-, koulutus- ja kehittäjäorganisaatioita, lappilaisia yrityksiä, Lapin kuntia sekä valtakunnallisena yhteistyökumppanina sisäministeriö. Tiivis, toisensa tunteva verkostoyhteistyö vähentää toimintojen päällekkäisyyttä ja mahdollistaa erilaisten resurssien kohdentamisen ja hyödyntämisen tehokkaammin yhdessä ja yritysten liiketoiminnan kehittämisen tukena.

Valituilla painopistealueilla hyödynnetään eurooppalaisia älykkään erikoistumisen temaattisia verkostoja muun muassa matkailussa ja liikunnassa. Nyt rakentuva ekosysteemi liittyy saumattomasti myös Lapin yliopiston Arktisen keskuksen ympärille muotoutuvan arktisen tutkimuksen ja osaamisen ekosysteemiin. Rovaniemen kaupungilla ja Lapin muilla kaupungeilla on tahtotila rakentaa yhteistyötä ja verkostoitua molemmissa valituissa painopistealueissa. Valtakunnallisesti Rovaniemellä on valmius toimia kestävän ja vastuullisen matkailun ja siihen liittyvän liiketoiminnan suunnan näyttäjänä sekä toimia kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin ja aktiivisen elämäntavan edistäjänä.

4.1. Painopistealue: Arktinen matkailu

Matkailuala on Rovaniemellä aluetalouden kannalta merkittävä ala, mikä tulee esiin hyvin laajasti eri toimialojen ja niiden välillisten vaikutusten kautta (majoitus- ja ravitsemusalan, ohjelmapalvelutoiminnan ja mm. työvoiman välityksen ja laajasti muiden toimialojen kautta). Matkailualaa on kehitetty Rovaniemellä jo pitkään ja se näkyy vahvuutena myös korkeakoulujen TKI-toiminnassa ja oppilaitosten vahvuuksissa.

Matkailutoimiala on kokenut viimeisten kahden vuoden aikana merkittäviä muutoksia. Matkailukysyntä on ollut voimakkaassa kasvussa vuosina 2022-2024,

ja Rovaniemi on vahvistanut asemaansa kansainvälisesti vetovoimaisena talvimatkailukohteena. Lapin suhdannekatsauksen perusteella Rovaniemen matkailukeskuksen liikevaihto kasvoi vuonna 2023 vuositasolla 28,4 prosenttia ja henkilöstömäärä nousi 23,9 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Viimeisimmän Visitoryn katsauksen mukaan tammi-lokakuussa 2024, maksullisten yöpymisten määrä oli 1 000 000 (+16,9 %).

Perinteiset matkailuvaihtoehdot, kuten joulupukki, revontulet ja talviaktiviteetit, ovat houkuttelleet yhä enemmän kansainvälisiä matkailijoita. Vaikka ympärivuotista matkailua kehitetäänkin aktiivisesti, keskittyy matkailuvirta edelleenkin talvisesonkiin. Lumettoman kauden kysynnän kasvattaminen ja palvelutarjonnan monipuolistaminen ovat kriittisiä tasaisemman matkailijavirran saavuttamiseksi. Matkailun kasvu talvisesonkina haastaa ennen kaikkea alueen infrastruktuuria kuten majoituskapasiteettia ja liikennejärjestelyjä. Matkailun sosiaalinen hyväksyttävyyden on myös koetuksella, mikä näkyy jännitteinä matkailuyritysten ja asukkaiden välillä.

Matkailun kokonaiskestävyys on alan tulevaisuuden ja yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden kannalta avainasia. Yhä tiedostavammat ja vastuullisemmat kuluttajat haluavat vaalia matkustaessaan sekä ympäristöä että sosiaalista hyvinvointia, ja suosivat vastuullisesti toimivia yrityksiä. Matkailua tulee kehittää kokonaisvaltaisesti, joka sisältää ympäristönäkökulmien lisäksi laajasti sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset näkökulmat.

Ekosysteemisopimuksen alkuvaiheessa haasteena on ollut kattavan kuvan saaminen matkailun monimuotoisesta hanketoiminnasta ja eri hankkeiden keskinäisistä synergioista. Ekosysteemisopimuksen painopistealoihin liittyvän TKI-toiminnan vahvistaminen edellyttää lisäpanostuksia etenkin kestävän ja vastuullisen liiketoiminnan ja yritysten innovaatiokyvykkyyksien vahvistamiseen. Lisäksi tarvitaan uusia yhteistyömalleja sekä TKI-toimijoiden tiiviimpää keskinäistä tiedonvaihtoa ja vuoropuhelua ekosysteemin kehittämisen vaikuttavuuden lisäämiseksi.

Ekosysteemisopimuksen vuosien 2025-2027 toimintaa ja toimenpiteitä kohdennetaan kestävän ja vastuullisen matkailun edistämiseen sekä matkailun ympärivuotisuuden lisäämiseen. Hiilineutraalisuuden, uusien teknologien käyttöönoton sekä digitalisaation merkitys kasvaa voimakkaasti sekä markkinoinnin toimenpiteissä että matkailukohteissa kulutettavissa tuotteissa ja palveluissa. Matkailutuotteiden ja -palveluiden kehittämisessä keskiössä ovat ympärivuotista matkailua vahvistavat ratkaisut. Arktisen matkailun tulee olla taloudellisesti, sosiaalisesti, ekologisesti kestävä ja vastuullista ottaen huomioon paikallisten asukkaiden odotukset ja tarpeet sekä kulttuuriperinnön ja -ympäristön säilyminen.

Turvallisuusnäkökulma on noussut merkittäväksi kehittämiskohteeksi ja samalla kilpailutekijäksi Lapin matkailussa. Kokonaisturvallisuus kattaa fyysisen turvallisuuden, terveyden, kyberturvallisuuden ja paikallisen hyvinvoinnin näkökulmat. Matkakohteiden turvallisuuden lisäksi yhdenvertaisuus ja esteettömyys on tunnistettu tärkeinä kehittämis- ja tutkimuskohteina osana kestävän ja vastuullisen matkailukohteen kehittämistä.

Matkailun aluetaloudellista merkitystä on vahvistettava, ja on löydettävä uusia ratkaisuja matkailutulon kerryttämiseen niin, että se hyödyntää myös kaupungin palvelujen kautta paikallisväestöä. Asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia matkailun kehittämiseen tulee vahvistaa. Asukkaille ja alueen yrityksille syksyllä 2024 tehty kysely (vastauksia yhteensä 3083) tuottaa uutta tietopohjaa eri toimijoiden tarpeista ja odotuksista matkailutoimialan kehittämisen tueksi. Kyselystä saatua tietoa hyödynnetään ekosysteemisopimuksen loppukauden toteutuksessa.

Matkailutuotteiden ja – palvelujen kehittämisessä tulisi suosia autenttisia tuotteita ja kulttuuriperinteiden kunnioittamista. Matkailukohteen rakentaminen vastaamaan tulevaa kysyntää vaatii myös uudenlaista tiedon tuotantoa sekä ymmärryksen vahvistamista kaikilla tasoilla. Tiedolla johtaminen korostuu entisestään ja hiilineutraalisuuden, uusien teknologioiden sekä digitaalisuuden tuomat mahdollisuudet on pyrittävä tuomaan osaksi liiketoiminnan ja kehittämisen käytäntöjä.

Toimenpidekokonaisuudet

4.1.1 Toimenpidekokonaisuus: Kestävä ja vastuullinen matkailualue

Toimenpidekokonaisuuden tavoitteena on kehittää Rovaniemeä kestäväksi ja vastuulliseksi matkailualueeksi. Toimenpidekokonaisuudessa on alkuperäisen suunnitelman mukaisesti edistetty Sustainable Travel Finland -sertifikaatin saamista Rovaniemelle. Tämä työ on edennyt ja Rovaniemi saanee STF-sertifikaatin viimeistään vuoden 2025 aikana.

Tavoitteena on käynnistää uuden kestäväksi ja vastuulliseksi matkailualueen valmistelu- ja kehittämistyö, edistää matkailun ympärivuotisuutta sekä vahvistaa edelleen toimivan ja vaikuttavan matkailuekosysteemin kehittymistä alueella.

Kärkitoimenpiteitä:

- Kehitetään yhteistoimintamalli ja alustava konsepti kestäväksi ja vastuulliseksi matkailualueen toimeenpanon tueksi. Käynnistetään uuden matkailualueen valmistelu yhteistyössä kaupungin, alueen yritysten ja TKI-toimijoiden kanssa.

Uuden matkailualueen valmistelu edellyttää maankäytön suunnittelua ja kaavoitusta yhteistyössä kaupungin, Metsähallituksen sekä yksityisten maanomistajien kanssa.

- Kehitetään Rovaniemeä kestävä ja vastuullisen matkailun testiympäristönä ja living labinä. Tämä tarkoittaa kaavoituksen ja maankäytön kehittämistä, uuden matkailualueen hyödyntämistä uusien tuoteaihioiden ja palveluiden testaamisen sekä vähähiilisten matkaketjujen kehittämisen alustana.
- Kannustetaan matkailuyrityksiä vastuullisuuden ja turvallisuuden kehittämiseen jakamalla alueellisesti laadittuja hyviä käytäntöjä ja viemällä ne osaksi yritysten toimintaa. Hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan matkailun turvallisuusverkostoa.
- Ohjataan matkailuvirtoja kestävä suuntaan. Tämä tarkoittaa matkailuliikenteen, kävijämäärien ja käyttäytymisen hallittua suuntaamista tietyille alueille, kohteisiin tai aikoihin. Tavoitteena on parantaa kävijäkokemuksen lisäksi mm. kaupungin keskusta-alueen sosiaalista ja ekologista kestävyyttä.

Mittarit

- STF-sertifikaatin saaneiden yritysten määrä kasvaa
- Vähähiilisten matkaketjujen määrä kasvaa
- Vähähiilisten reitistöjen määrä kasvaa
- Yhteiskehittämiseen osallistuvien yritysten määrä
- Matkailun työpaikat
- Paikallisen yhteisön asenteet ja kokemukset matkailusta sekä paikallisten osallistaminen matkailuun (Asukaskyselyn 2024 johtopäätösten toimeenpanon seuranta)
- Matkailun tarpeiden huomiointi kaavoituksessa ja alueiden käytön suunnittelussa (laadullinen arvio)

4.1.2. Toimenpidekokonaisuus: Matkailun ympärivuotisuus

Ympärivuotisen matkailun kehittämistarpeet liittyvät eri sesonkien tasapainottamiseen, monipuolisen tarjonnan kehittämiseen ja toimintojen sopeuttamiseen ympäristön, talouden ja paikallisen yhteisön tarpeisiin. Toimenpidekokonaisuuden tavoitteena on monipuolistaa sesongeista riippumatonta tarjontaa.

Kärkitoimenpiteitä:

- Kehitetään aktiviteetteja, jotka houkuttelevat matkailijoita kaikkina vuodenaikoina, kuten kulttuuri-, hyvinvointi- ja luontoelämysmatkailupalvelut.

- Paikallisten tuotteiden ja palveluiden tarjontaa laajennetaan, jolloin paikallisyhteisön yrityksillä on suuremmat mahdollisuudet myydä tuotteita matkailijoille eri vuodenaikoina.
- Kehitetään kestävää matkailuinfrastruktuuria, kuten reitistöjä ja liikenteen ympäristöystävällisiä ratkaisuja, jotka houkuttelevat ympäri vuoden kestävää matkailua, kuten luonto- ja kulttuurimatkailua. Kannustetaan yrityksiä ja matkailijoita vastuulliseen käyttäytymiseen.
- Kohdennetaan markkinointia ja yhteistyötä kansainvälisille markkinoille eri sesonkien kohokohtiin, kuten revontulien katseluun talvella, yöttömään yöhön kesällä tai ruskan kauneuteen syksyllä.
- Kehitetään digitaalisia alustoja ja sovelluksia, jotka yhdistävät liikunta- ja kulttuuripalvelut matkailutarjontaan. Digitaalisen palvelun kautta matkailijat voisivat löytää helposti esimerkiksi lähimmät pyöräily- ja kävelyreitit ja samalla paikalliset kulttuurikohteet ja tapahtumat (Älykkäät liikuntareitit / Liikunta -ja kulttuurikohteiden digitalisoinnin muotoilu –hankkeiden tuotosten jatkokehittäminen).

Mittarit

- Matkailijoiden lukumäärän jakautuminen tasaisesti eri sesonkeihin.
- Lumettoman kauden uusien palveluiden kehittämiseen osallistuneet yritykset (lkm) ja palautekysely 2027
- Lumettoman kauden palveluja edistävät pilotit ja yhteishankkeet

4.1.3. Toimenpidekokonaisuus: Toimiva ja vaikuttava matkailuekosysteemi

Toimivan ja vaikuttavan matkailuekosysteemin rakentaminen vaatii laajapohjaista yhteistyötä julkisten toimijoiden, yritysten sekä paikallisyhteisön välillä.

Tavoitteena on kehittää edelleen olemassa olevaa vahvaa matkailun yritys- ja TKI-verkostoa hyödyntämällä ekosysteemipohjaisia toimintamalleja, mikä mahdollistaa alueen innovaatiopotentialin tehokkaamman hyödyntämisen. Ekosysteemi-toiminnan kautta yhteistyö ja verkottuminen TKI-toimijoiden ja yritysten välillä lisääntyy, alueen yritykset hyödyntävät TKI-osaamista ja matkailu tuottaa pysyviä hyötyjä sekä matkailijoille että paikalliselle yhteisölle.

Kärkitoimenpiteitä:

- Ekosysteemin kehittämistä ohjaa Rovaniemen kaupunkistrategia sekä yritysten ja kaupunkikehittämisestä nousevat kehittämistarpeet. Matkailuekosysteemin toiminnassa tärkeitä ohjaavia tekijöitä ovat sitoutuminen kestäväyyteen ja pitkän aikavälin kehitykseen, mukaan lukien

resurssien vastuullinen käyttö, ympäristöystävällinen infrastruktuuri ja paikalliskulttuurin suojelu.

- Lisätään matkailun kehittäjien ja rahoittajien välistä tiedonvaihtoa matkailuhankkeiden koordinaation tiedon hyödyntämisen tehostamiseksi. Hankeportfoliolla seurataan sekä ekosysteemisopimuksen kautta rahoitettuja hankkeita että liitännäishankkeita.
- Ekosysteemi vahvistaa ja hyödyntää paikallisia vahvuuksia, kuten luontoa, perinnettä ja kulttuuria, sillä nämä ovat Rovaniemelle ja Lapille merkittäviä vetovoimatekijöitä. Näillä tuetaan samalla alueen elinvoimaisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä vähennetään vastakkainasettelua matkailun ja asukkaiden välillä.
- Matkailuekosysteemin tuloksia ja vaikuttavuutta TKI-toimintaan, aluetalouteen, yhteisöön ja ympäristöön seurataan ja arvioidaan laadullisesti ja määrällisesti.

Mittarit

- TKI-hankkeiden rahoitusvolyymi (hankeportfolio seuranta),
- TKI-hankkeisiin osallistuneet yritykset (lkm) ja palaute (palautekysely)
- Matkailun laajapohjaisen kehitysryhmän palaute yhteistoiminnasta (kysely)
- Uudet matkailutuotteet ja innovaatiot
- Johto- ja koordinaatioryhmän arvio ekosysteemisopimuksen toteutuksesta (palautekysely 2027)

4.2. Painopistealue: Tulevaisuuden hyvinvointi

Tulevaisuuden hyvinvointi on Rovaniemen ekosysteemisopimuksen toinen painopistealue. Rovaniemen alueella on tähän liittyvää osaamista erityisesti Lapin AMKissa, Lapin yliopistossa, Luonnonvarakeskuksessa ja REDUssa (erit. kokeilu- ja kehitysympäristöt, Lapin Urheiluopisto Santasport). Alueella toimii myös useita pieniä ja keskisuuria yrityksiä sekä kolmannen sektorin toimijoita, kuten urheiluseuroja ja hyvinvointia edistäviä yhdistyksiä ja järjestöjä.

Rovaniemellä on erinomaiset edellytykset kehittyä kansainvälisesti merkittäväksi liikunnan, urheilun ja hyvinvoinnin innovaatiokeskittymäksi. Rovaniemen luontoympäristö (mm. Ounasvaara ja vesistöt), monipuoliset liikuntamahdollisuudet sekä oppilaitosten kehitysympäristöt tarjoavat jo nyt valmiin alustan uusien liikunta- ja hyvinvointipalveluiden kehittämiseksi ja testaamiselle aidossa kansainvälisessä ympäristössä. Hyvinvointipalveluissa nähdään potentiaalia uusien liiketoimintamahdollisuuksien syntymiseen toimintaympäristössä, jonka erityispiirteitä ovat arktiset olosuhteet, pitkät välimatkat, ikääntyvä väestö sekä pieni väestötiheys. Erityispiirteenä ovat myös

matkailijoiden ja matkailualan kausityöntekijöiden palvelutarpeet, joilla on suoria ja epäsuoria vaikutuksia hyvinvointipalveluiden käyttöön sekä maakunnan väestö rakenne, joka edellyttää työllisyyden edistämiseen liittyvien näkökulmien huomioimista.

Erilaiset fyysiset ja henkiset hyvinvointipalvelut kuten terveys-, liikunta-, urheilu- ja luontomatkailutuotteet ovat olleet nousevana trendinä ja niiden merkitys myös matkailuliiketoiminnassa vahvistuu. Arktiset olosuhteet, pitkät välimatkat, ikääntyvä väestö sekä harva asutus (väestötiheys) ovat erityispiirteitä mitkä haastavat kehittämään uusia ratkaisuja ja palveluita niin asukkaiden kuin myös matkailijoiden hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Tulevaisuuden hyvinvointi -painopistealueen yritystoiminnassa korostuu ennen muuta siirtyminen digitaaliseen talouteen perustuen käyttäjä- ja asiakasymmärryksen vahvistamiseen ja palveluiden muotoiluun. Hyvinvointipalvelujen vienti digitaalisoiduille alustoille vaati vahvaa käyttäjä- ja asiakasymmärrystä ja palveluiden uudelleen muotoilua. Asiakas- ja käyttäjälähtöisyyttä edistetään palvelumuotoilun keinoin yhteistyössä tutkimus- ja kehittäjäyhteisöjen ja asukkaiden kanssa. Tuotteiden kehittäminen vaatii syvää asiakasymmärrystä ja palvelumuotoilun avulla tehtyä konseptointia ja etäratkaisuja. Uuden liiketoiminnan ja innovaatioiden kehittämisessä hyödynnetään Green Care-toiminnan eri muotoja. Palvelumuotoilun avulla tehdään näkyväksi palvelupolut ja palvelutarpeisiin liittyvä innovaatiopotentiaali: millaisia uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja kehityshankkeita palvelurakenteisiin liittyy, miten estetään digitalisaation eriarvoistava vaikutus ja miten dataa voidaan hyödyntää ennaltaehkäisevään ja ennakoivan terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen.

Toimenpidekokonaisuudet

4.2.1. Toimenpidekokonaisuus: Liikunnan, urheilun ja hyvinvoinnin innovaatiokeskittymä

Ekosysteemisopimuksen kautta on käynnistetty laajapohjainen yhteistyö kaupungin, alueen korkeakoulujen, Luonnonvarakeskuksen sekä Rovaniemen koulutuskuntayhtymä REDUn kanssa, jossa tavoitteena on rakentaa Rovaniemestä kansainvälisesti houkutteleva liikunnan, urheilun ja hyvinvoinnin innovaatiokeskittymä, joka auttaa yrityksiä tuottamaan uutta, ympärivuotista ja kestävää palvelutarjontaa, lisäten samalla paikallisten asukkaiden hyvinvointia. Sopimuksen alkukauden aikana hyvinvoinnin ekosysteemityölle on luotu yhteinen visio ja toimintamalli sekä aktivoitu alueen avainyrityksiä mukaan. Keskittymän rakentamiseen on osallistunut syksyyn 2024 mennessä jo toistakymmentä

paikallista yritystä. Tavoitteena on, että vuoteen 2030 mennessä keskittymän toiminnassa olisi mukana 100 yritystä, joista osa kansainvälisiä yrityksiä.

Innovaatiokeskittymän kannalta tärkeimpiä kehittämisaskelia ovat 1) uusien palvelujen innovointi ja tuotteistaminen sekä temaattisten palveluoverkoston rakentaminen, 2) kehitys- ja testiympäristöjen (mm. Santasportin Sports Lab) hyödyntäminen yritysten liiketoiminnan kehittämisen tukena sekä 3) fyysiset tilat yritysten ja TKI-toimijoiden yhteiskehittämiselle ja yrityshautomotoiminnalle.

Kärkitoimenpiteitä:

- Innovaatiokeskittymän toimintamalli- ja palvelukonsepti, toiminnan käynnistäminen ja rahoituksen varmistaminen.
- Pk-yritysten kasvupolku -hanke tukemaan yritysten kasvua ja kilpailukykyä sekä yhteisiä palvelukokonaisuuksia ja palveluoverkostoja (rahoitushaku helmikuussa 2025, EAKR 2025-2027)
- Hyvinvointi- ja luontoelämysmatkailun innovaatioklusteri (HYVINNO) (Innokaupungit vetovastuuhanke, EAKR 2025-2026)
- Liikunnan ja urheilun kehitys- ja kokeilu ympäristöjen hyödyntäminen yritysten TKI-toiminnan ja kasvun tukena (Digital Sport and Healthy Lifestyle ecosystem hanke, Lapin AMK, Lapin Urheiluopisto Santasport, EAKR 2024-2027)

Mittarit

- Keskittymän aktiivitoiminnassa mukana olevien yritysten lukumäärä
- Alueen korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteishankkeiden määrä
- Santasportin Sports Labin ja muiden kehitysympäristöjen käyttäjämäärät (yritykset, tutkimusryhmät, opiskelijat).

4.2.2. Toimenpidekokonaisuus: Kaupunkikulttuuria, liikuntaa ja hyvinvointia yhdistävät palvelut

Tavoitteena on vahvistaa Rovaniemen ja Lapin vetovoimaisuutta yhdistämällä matkailutarjontaan kulttuuri- ja liikuntapalveluita innovatiivisella tavalla. Kyseessä voivat olla matalan kynnyksen palvelut ja osallistumismahdollisuudet liikuntaan ja kulttuuriin sekä uudet palvelut, jotka tukevat kaikkien ikäryhmien, asukkaiden ja alueelle tulevien matkailijoiden fyysistä ja henkistä hyvinvointia. Rovaniemellä vierailee enenevässä määrin myös kansainvälisiä puolustusyhteistyöhön liittyviä vierailijoita, joiden perheet, asuminen ja vapaa-ajanvieton tarpeet tarjoavat uusia liiketoimintamahdollisuuksia alueen yrityksille. Palveluja ja ratkaisuja voidaan kehittää myös syrjäytymisvaarassa oleville tai erityisryhmille.

Kärkitoimenpiteitä:

- Kaupunkitilojen käyttö ja niiden hyödyntäminen uusien markkinalähtöisten palveluiden kehitys- ja testiympäristönä sekä eri kulttuuri- ja liikuntatapahtumissa;
- Kulttuuria ja liikuntaa yhdistävät älykkäät ratkaisut, joissa huomioidaan yhteisöllisyys, paikallinen kulttuuri ja Lapin olosuhteet, kuten kylmyys ja pitkät etäisyydet.
- Kehitetään palveluita, jotka yhdistävät kaupunkikulttuurin ja liikunnan myös matkailijoille tarjottaviin kokonaisuuksiin.

Mittarit

- Kehittämishankkeissa mukana olevien yritysten lukumäärä vuosittain
- Alueen korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja yritysten yhteishankkeiden määrä.

4.3. Läpileikkaavat kehittämisteemat

4.3.1 Kestävä ja vastuullinen liiketoiminta

Tavoitteena on lisätä alueen yritysten ja toimijoiden tietoisuutta kestävästä ja vastuullisesta liiketoiminnan näkökulmista ja miten nämä integroidaan osaksi yrityksen strategioita ja liiketoimintaan. Tiedon ja osaamisen kasvattamisen lisäksi osaamisen kehittämiseen kuuluu myös kyky tunnistaa ja hallita ympäristö- ja sosiaalisia riskejä liiketoiminnassa. Keinoja tämän tavoitteen edistämiseen voivat olla yrityksille suunnatut infotilaisuudet ja valmennukset sekä räätälöidyt neuvontapalvelut pienille ja keskisuurille yrityksille, joilla ei välttämättä ole omia resursseja kestävästä liiketoiminnan kehittämiseen.

4.3.2 Digitalisaatio ja etäisyyksien hallinta

Digitalisaatio ja etäisyyksien hallinta ovat keskeisiä läpileikkaavia tavoitteita matkailun ja hyvinvoinnin toimialan kehittämisessä. Digitalisaatio auttaa luomaan uusia palveluita ja parantamaan asiakaskokemusta. Esimerkiksi digityökalut tarjoavat mahdollisuuden kerätä ja analysoida asiakasdataa, mikä auttaa yrityksiä ymmärtämään paremmin asiakkaiden tarpeita ja ennakoimaan kysyntää. Etäisyyksien hallinta voi tarkoittaa esimerkiksi etäpalveluja (etäterapia, etävalmennus) tai digitaaliset hyvinvointisovellukset, joita tarjotaan asiakkaille ajasta ja paikasta riippumatta. Matkailussa paikkatieto- ja analytiikkatyökalut voivat auttaa hallitsemaan etäisyyksiä paremmin matkareittisuunnittelussa tai alueiden saavutettavuuden parantamisessa.

4.3.3 Kokonaisturvallisuus

Rovaniemen ekosysteemisopimuksen läpileikkaavaksi teemaksi nostetaan kokonaisturvallisuuden edistäminen. Kokonaisturvallisuutta edistetään arjen turvallisuuden ja matkailun turvallisuuden edistämisen näkökulmasta. Pyrkimyksenä on vaikuttaa tavallisten ihmisten arjen tekoihin, valintoihin, ympäristöön ja mahdollisuuksiin, niin, että turvallisuus on osa elämää ja huomioitu kokonaisvaltaisesti arjessa. Yritysten näkökulmasta tavoitteena on turvallisuuden sisällyttäminen osaksi koko liiketoimintaa ja häiriöttömän toiminnan mahdollistaminen.

Matkailu on ollut Lapissa merkittävä elinkeino jo useamman vuosikymmenen ajan. Matkailun vaikutukset näkyvät kasvupiikkinä tietyillä alueilla ja tiettyinä vuodenaikoina peruspalveluiden saatavuudessa ja kysynnässä. Matkailu kerää pienelle alueelle suuria väkimääriä, kun taas viranomaisten resurssit on mitoitettu paikallisväestön tarpeisiin. Matkailun turvallisuuden kehittäminen monialaisella yhteistyöllä on tarpeen erityisesti matkailun voimakkaan kasvun vuoksi. Etenkin matkailualueiden ja -yritysten taholta on noussut tarve turvallisuusosaamisen kehittämiseksi. Toimenpiteitä turvallisuusosaamisen ja uusien toimintamallien kehittämiseksi voivat olla esimerkiksi matkailu- ja hyvinvointialan yrityksille suunnatut koulutukset, jotka käsittelevät riskienhallintaa ja turvallisuusprotokollaa. Tähän kuuluvat myös turvallisten kulkureittien, riittävien opasteiden ja kunnossapidon varmistaminen erityisesti luonnossa kulkiessa.

Käytännön esimerkki turvallisuusosaamisen kehittämisestä matkailualalla on Lapin turvallisuusverkoston kehittämä Arctic Guide ja Arctic Rescue Guide kurssi, joka perehdyttää opastamiseen arktisessa ympäristössä ja kurssin suoritettuaan opiskelija saa digitaalisen suoritusmerkinnän. Arctic Rescue Guide (ARG) -jatkokurssilla viranomaiset ja turvallisuusasiantuntijat kouluttavat matkailuyritysten henkilöstöä toimimaan poliisin ja pelastuslaitoksen lisäresurssina vaativissa olosuhteissa.

5. Sopimuksen rahoitus

Valtio ja kaupunki yhdessä rahoittavat sopimuksen toteuttamista. Sopimusta rahoitetaan EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksella vuosina 2021–2027 (EAKR, ESR ja soveltuvin osin JTF). Tätä ennen sopimusten toimeenpanon käynnistystä rahoitetaan kansallisesta alueellisesta kehittämisrahasta (AKKE-raha). Kaupunkiseudun rahoituskehys sopimuksen mukaiseen toimintaan osoitetaan TEM:n alueellisissa rahoitusjakopäätöksissä

(AKKE-rahoitus ja EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoitus) pohjautuen sopimusohjeissa (TEM 24.6.2020) määriteltyihin kriteereihin.

Ekosysteemisopimuksen kokonaisrahoituksessa sovelletaan ohjeellista jakosuhdetta, jossa paikallinen omarahoitusosuus (Rovaniemen kaupunki ja muu julkinen rahoitus) on 40 % ja EU:n kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksen osuus 60 % (EU ja valtio).

Mahdollisissa ylläalueellisissa teemaverkostoissa sovelletaan tästä poikkeavaa jakosuhdetta. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen sisältämiä rahoitusvälineitä voidaan hyödyntää sopimuksen mukaisten kokonaisuuksien (kuten investoinnit) toteuttamiseen. Suoran sopimusrahoituksen lisäksi painopisteiden toimenpidekokonaisuuksia pyritään rahoittamaan kustannustehokkaasti hyödyntämällä kilpailtua kansallista ja EU:n rahoitusta. Rahoituksen hankinnassa hyödynnetään ohjelmakauden 2021–2027 rakennerahasto-ohjelmaa sekä Euroopan unionin suoraan rahoittamia ohjelmia kuten Horisontti Eurooppa ohjelmaa sekä Business Finland – rahoitusta. Rahoituksen hankinnassa hyödynnetään myös mm. REACT-EU- rahoitusta, Just Transition Fund – rahastoa sekä alueidenvälisiä rajat ylittäviä Interreg-rahoitusohjelmia, transnationaalisia ohjelmia (esim. Pohjoinen Periferia ja Arktinen – ohjelma), Eurooppa-tasoisia ohjelmia kuten Interreg Europe ja muita ohjelmakaudelle 2021–2027 valmisteltavia rahoitusohjelmia.

6. Toteutus ja seuranta

Kaupunkien kanssa solmittavat ekosysteemisopimukset yhdessä muodostavat EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelman kestävää kaupunkikehittämistä koskevan kaupunkikehittämisen suunnitelman. Kunkin kaupunkiseudun sopimuksessa toteutettavien toimenpiteiden tulee olla kaupunkikehittämisen suunnitelman mukaisia. Toimeenpanossa noudatetaan lakia alueiden kehittämisestä ja alue- ja rakennepolitiikan toimeenpanosta ja rahoittamisesta. Hankkeiden tukikelpoisuuden arviointi perustuu Uudistuva ja osaava Suomi 2021-2027 - ohjelman ohjelma-asiakirjaan.

Sopimuksen toteuttamista seurataan erillisen toimenpidesuunnitelman avulla, johon on esimerkinomaisesti kirjattu suunnitteilla olevia hankeaihoita. Toimenpidesuunnitelmaa käytetään jatkossa myös sopimuksen tavoitteiden toteutumisen seurantaan. Sopimuksen toteutuksen myötä täsmentyvät toimenpiteet ja hankkeet kirjataan vastaavalla tavalla.

Sopimuksen toimeenpanoa tuetaan vuotuisella hankerahoitushaulla, jonka toteuttavat Rovaniemen kaupunki ja Lapin liitto. Hankerahoitushaku toteutetaan

Euroopan Unionin Kestävän kaupunkikehittämisen rahoituksella ja ohjelman kriteereitä noudattaen. Rahoitushaun sisällöt linjaa ekosysteemisopimuksen johtoryhmä.

Sopimukset solmineiden kaupunkien, työ- ja elinkeinoministeriön ja muiden sopimuksissa mukana olevien kansallisten toimijoiden välille perustetaan kansallinen ohjausryhmä, jonka tehtävänä on koordinoita ja seurata sopimusten toteuttamisen kokonaisuutta. Ohjausryhmän tarkoituksena on myös varmistaa hyvä vuorovaikutus kaupunkiseutujen kanssa tavoitteena sopimusten laadukas ja tuloksellinen toteuttaminen ja vertaiskehittäminen.

Sopimuksen sisältöjä (strategisia painopisteitä) voidaan tarpeiden mukaan ja osapuolten välillä yhteisesti tarkistaa sopimuskauden aikana sopimusasiakirjaa päivittämällä. Niin ikään, mikäli sopijaosapuolen edellytykset sopimuksen toteuttamiseen oleellisesti muuttuvat, sopimusta voidaan tarkistaa tai se voidaan purkaa sopijaosapuolen aloitteesta. Tarkistaminen ja purkamisilmoitus tehdään kirjallisesti.

Tarkistettu sopimus korvaa aiemmin 8.2.2021 allekirjoitetun sopimuksen. Tämä sopimus astuu voimaan molempien osapuolten allekirjoitettua sen ja päättyy 31.12.2027.

Allekirjoitukset

Wille Rydman
Elinkeinoministeri
Työ- ja elinkeinoministeriö

Ulla-Kirsikka Vainio
Kaupunginjohtaja
Rovaniemen kaupunki

VN/3870/2025-TEM-6

Seuraavat henkilöt ovat allekirjoittaneet tämän asiakirjan sähköisesti /

Följande personer har undertecknat denna handling elektroniskt /

This document has been signed electronically by the following persons:

Rydman Wille-Werner 91308873H

2025-02-04

Voutilainen Olli 91317099V

2025-02-04